

Frank Miller

Bujk Béla
1856—1935.

Mikor szeptember negyedikén kikísértük a temetőbe, a hervadó ősz megnyugtató, minden emberi fájdalommal szemben érzékellen pompája közepette, a sírjára hulló sárga levelekkel a mi szívünkre is megnyugvás szállott, hiszen az elmúló öregkor felett ott lebeg a kiengesztelődés vígasza.

Am az évnyitókor már fájón éreztük, hogy nagyobb a veszteségünk, mint gondoltuk. Mindenki őt kereste. Úgy hiányzott a megszokott helyéről az az érdekes arcú öreg úr, aki negyven esztendő óta talán most maradt el először egy iskolai ünnepségről, s akinek a pusztja megjelenése is hangulatot, díszet, ünnepiességet jelentett. Ahogy ott ült: maga volt a megtestestült tekintély; csupa erély, férfias határozottság. A szigorúan öszszevont, sűrű szemöldök alatt meghúzódó tiszta, kék szemében benne ragyogott a feléje áramló tisztelet boldog öröme, a jól elvégzett munka büszke öntudata, régi küzdelmes idők emléke, s a bontakozó ígéretes jövő felett érzett öröm könnye. Mindenki érezte, hogy ő az intézet múltjának, s ami ezzel szinte egyet jelent, a város kultúrális életének egy fejezete.

Most, hogy már az örökkévalóságé, rendezgetjük az édes-bús emlékeket, a drága örökséget, ami utána ránk maradt. Aki csak a külső embert ismerte, az csak egy komoly, zárkózott, katonásan pattogó, zsörtölődő öreg urat látott benne; mi tudjuk, hogy nem volt az övénél érzékenyebb szív, aranyosabb kedély, hogy olyan ember volt, akivel, hogy a kedvenc szavajárását idézzem: „jó beszélgetés” esik. A sűrű szemöldök, a szigorú külső mind csak arra való volt, hogy leplezze ezt a nagyon jó, de szinte betegesen érzékeny szívet. Mindnyájan mosolyogva, évődve közeledtünk felé, de azért mindenkinél komolyabban vettük. Mert amint külső megjelenésében, modorában volt valami ünnepiesség, úgy ezekben az évődő szócsatákban is finom szellem, utánozhatatlan úri tempó volt. Ő igazán gondolkodásának előkelőségével hódított.

Ez a finom, érzékeny lélek idealizmusát egy sopronmegyei puritán tanítólakból hozta (Bágyog-on volt az édesapja, József, főtanító); önállóvá, határozottá már a soproni, győri, kecskeméti árvaságban töltött diákévek tették; komor szerzetesi cellákban kapta erkölcsi komolyságát, zárkózottságát, hogy később, különösen a piarista rendből való kilépése után, gazdag szenvedések által érjen termővé. Kecskemét, Nagykanizsa, Nagykároly, Zilah, Kisujszállás, Hajdúnánás pályájának állomásai. Karcagra 1895-ben hívták meg s azóta itt tanított nyugalomba vonulásáig 1928-ig s itt maradt egész haláláig.

A megtisztelő meghívás nem annyira a szakembernek szólott, mint inkább emberi, nevelői értékeinek jól megérdemelt elismerése volt. Szolgálati bizonyítványai ugyan mindenütt kiemelik jeles szakavatottságát, de ki lehet érezni mindegyikből, hogy a főhangsúly „kitűnő társadalmi műveltségén, pedagógiai tapintatán” van. Mindenütt köztiszteletben állt. Úgy fogta fel a hivatását, hogy az nem merülhet ki az iskolai munka elvégzésében, hanem a tanárnak bele kell mennie az életbe, hogy ne csak meddő szemlélője legyen a közéletnek, hanem eleven ható ereje, a fórumon forgolódjék, de mindig úgy hogy abból csak díz és megbecsülés származzék úgy a maga, mint ama rend számára, amelyhez tartozik, s amelyet képvisel. Hogy Bujk Béla prototipusa volt az ily közéleti férfiaknak, azt mindenki, aki őt ismerte, jól tudja.

És ilyen férfiúra volt itt szükség. Amikor idekerült az akkor még csak hat osztályú gimnáziumhoz, ő sem tudott közömbös maradni az iskola akkori fiatal igazgatójának nagy emberi értékeivel szemben. A belőle sugárzó szuggesztív erő megejtette, lelkesedése magával ragadta a vele congenialis lelket s Horváth Ferenc és Bujk Béla egy életre szóló eszményi barátságot kötöttek, s halálosan hozzánttek az iskola életéhez.

Eszmények alázatos szolgálata volt az életük. Erős hittel, az elhivatottak lelkesedésével tudtak dolgozni, hogy egy erősen összefogott társadalmi közösséget teremtsenek. Imponáló műveltségük, szerénységük, jutalmat, elismerést nem váró önzetlenségük, oly szellemi légkört teremtett maga körül, hogy most már a siker reményével lehetett felvenni a harcot a szűk látókörű maradisággal; rokonszenszenet tudtak kelteni, az iskola iránt, becsültté tették a tanári hivatást s az esze után élő embert. Keresztül lehetett most már vinni a tanári fizetések rendezését, hogy végre-valahára egy állandó tanári testület jöjjön létre, megszerezték az intézet nyilvánossági jogát, kieszközölték az államsegélyt, nyolc osztályú főgimnáziummá fejlesztették s végül 1906-ban megnagyobbodott, méltó otthonába költöztették.

Ennek a hősi küzdelemnek névtelen katonája volt Bujk Béla. Mindig olyan munkát végzett, amit legfeljebb a legközvetlenebb munkatársak tudnak csak méltányolni. Számítgatott, terveket, alapszabályokat szer-

kesztett, memorandumokat, folyamodványokat támasztott alá adatokkal, beszélő számokkal; ötleteket, gondolatokat adott, azután eltűnt az ünneplők között, csak a lelkiismeret helyeslő szavától várva jutalmat. Megsárgult aktacsomók, s az iskola falaihoz fűződő emlékezet beszélnek csak erről az áldozatos munkáról, nem fényes márványtáblák. De szívvel, szenvedéllyel csinálta. Mi nem számítgatunk olyan gonddal, nem tervezetünk olyan boldog örömmel, mikor családi hajlékot emelünk, mint amilyen odaadással dolgozott ő, amikor az iskoláját építették.

Csoda-e, ha később annyira féltette a diákoktól!

Ilyen éleldeáloknak hódolt, s ezek szolgálatára akarta ránevelni tanítványait. Az őt annyira jellemző erkölcsi komolyság határozta meg egész pedagógia felfogását. Szerinte az iskola: templom. Aki átlépte küszöbét, annak azonnal meg kell éreznie, hogy egy más világba lépett, áhítatos hangulatba kell esnie, meg kell éreznie, hogy: numen adest. Isten van jelen.

Szigorú tanár volt. Erős férfi, kemény jellem. Szenvedélye volt a rend, a pontosság, a megbízhatóság. Gyűlölt minden lazaságot, hanyagságot, léhaságot. Tekintélytisztelő ember volt maga is; szerény, de megkövetelte, hogy komolyan vegyék. Belső meggyőződése volt, hogy hierarchia és fegyelem nélkül nincs alkotó, társadalomépítő munka. Tudta, hogy amit tesz, az jól van téve, s ez adta meg neki a határozottságát, biztosságát. Senki nála jobban fegyelmezni nem tudott. De óráin a csendet és fegyelmet nem ráparancsolta a tanítványaira, — hiszen az ilyen fegyelmezésnek semmi nevelő értéke nincs, — hanem kiérdemelte olyan tanítással, amely fel tudta keltetni érdeklődésüket, értelmi elevenséget keltett; soha el nem laposodott, módszereskedésbe nem tévedt, eleven, lüktető ritmusa, tempója volt.

Igy tanítani csak az tud, aki bőviből merít, akinek nagy, sokoldalú műveltsége van. Bujk Béla encyklopedikus műveltségű ember volt. A matematikát és fizikát tanította, de nem a természettudományos műveltség volt az ideálja. Az volt egyik legnagyobb erénye, hogy nem volt elfogult, egyoldalú szakember. Igazi humanista. Rajongója a pogány klasszikus irodalomnak. Lelkes híve annak a szélesebb humanitásnak, mely biztosítja műveltségünk folytonosságát, melyen át a múlt jövőt építő erővé lesz. Jól ismerte a históriát, szenvedélyes utazó, maga az „élő földrajz”. Nem tudott gyermek lenni, nem tudott tán hozzájuk leszállani, velük eljátszani, de mégis magához tudta emelni őket, meg tudta éreztetni, hogy szigorúsága jóakarattal párosul, bizalmat támasztott maga iránt, magától ült el minden ellenkezés, a külső fegyelmezés helyébe az önfegyelmezés lépett. Inkább vezetett, mint korholt. Sokkal többet gyógyított, mint büntetett. Egész lényé ösztökélő példa volt; olyan, mint az ábra, amely csak magát mutatja, s úgy tanít. — Az ő tanítványainál az

